

opgericht 24 april 1948

N. 3 1957

Secretariaat: Oostende 31a

BIBLIOTHEEK
Provinciaal Genootschap van
Kunsten en Wetenschappen
In Noordbrabant
's-HERTOGENBOSCH

L.S.,

Zoals U bekend is organiseerde het bestuur in 1955 voor alle stadgenoten een bezoek aan het Kasteel-Raadhuis. De belangstelling was overweldigend; plm. 900 personen bezochten de oude burcht van onze stad. Dat massale bezoek was voor het bestuur aanleiding te bevorderen, dat jaarlijks, op enkele dagen die daartoe bijzonder geschikt zijn, stadgenoten het Kasteel-Raadhuis en museum kunnen bezichtigen. In 1956 hadden wij voor een bezoek tijdens de Pinksterdagen een plan opgesteld doch Burge-meester en Wethouders konden toen geen toestemming tot openstelling verlenen in verband met de voorbereidende maatregelen voor de ontvangst der autoriteiten ter gelegenheid van de electrificatie van het baanvak Eindhoven-Venlo.

Voor dit jaar hebben B. + W. voor de openstelling tijdens de Pinksterdagen op 9 en 10 juni a.s. hun goedkeuring verleend en onze Kring tevens ruimte beschikbaar gesteld tot het houden van een

TENTOONSTELLING VAN GESCHILDERDE
PORTRETten VAN BEKENDE HELMONDERS

Er zullen geëxposeerd worden portretten van oude Burge-meesters, van de familie Wesselman van Helmond, van grondleggers van bekende fabrieken, van stadgenoten die zich op een of ander terrein verdienstelijk gemaakt hebben.

Van zeer veel zijden is voor deze tentoonstelling een portret beschikbaar gesteld. In verband met deze expositie heeft het bestuur er vanaf gezien om de bezoekers rond te leiden en voor te lichten. Wij zullen thans een gids uitreiken waarop de te volgen route, met een beknopte beschrijving, is aangegeven. De gids zal tevens een opgave bevatten van de geëxposeerde portretten waarbij een kleine toelichting gegeven wordt.

De tentoonstelling is geopend op de beide Pinksterdagen van 3 - 6 uur n.m. Wij vertrouwen dat al onze leden op een der genoemde dagen van hun belangstelling zullen doen blijken. Ter bestrijding der onkosten aan de expositie verbonden hebben wij gemeend het luttel bedrag van 10 cent te moeten heffen.

Het Bestuur.

De Opgravingen in Noord-Brabant.

Men heeft onlangs in de pers berichten gelezen over de "honderdste wetenschappelijk opgegraven grafheuvel".

Vanzelfsprekend groeide dit uit tot een hulde aan ons Hoofdbestuurslid Gerrit Beex en aan Prof.Dr. W.Glasbergen.

Er zijn en er worden natuurlijk ook op een andere manier grafheuvels opgegraven. In de vorige eeuw heeft een onderwijzer uit Westerhoven (bij Berg-eijk), nl. P.N.Panken, talrijke grafheuvels in de Kempen op urnen onderzocht.

Later heeft de Veldhovense onderwijzer Rijcken dit werk voortgezet.

Dit zijn twee voorbeelden van gevallen, waarbij niet de grafheuvels als zodanig, maar slechts de urnen en potten het voorwerp van de speurzin vormden. Wat Panken gevonden heeft, is voor het overgrote deel terecht gekomen in het Museum van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Den Bosch. Hij heeft ook zeer nauwkeurig aantekening gemaakt van de plaats waar, en de omstandigheden waaronder de gevonden voorwerpen werden aangetroffen. Men kan Panken en Rijcken niet kwalijk nemen dat zij op hun manier de wetenschap probeerden te dienen. In feite zijn natuurlijk de grafheuvels zelf de dupe geworden.

Het ergerlijke van de zaak is, dat er tegenwoordig nog mensen worden aangetroffen, die tegen beter weten in, nl. met de overtuiging dat zij zuiver

wetenschappelijk onderzoek schaden, zich schuldig maken aan "schatgraverij". Als men de uiteenzettingen van Prof. Glasbergen heeft aanhoord ('n goed jaar geleden heeft hij voor de leden van onze Kring gesproken), als men op de hoogte is van wat er op zuiver wetenschappelijk terrein bereikt is op het gebied van de prehistorie, als men weet dat er nog veel meer te bereiken valt, mits men de grafheuvels kan onderzoeken, begrijpt men, wat voor schade dat onverantwoord gegravement aan de wetenschap toebrengt.

Gelukkig telt Brabants Heem veel leden, bij wie het besef, dat zij de wetenschap kunnen dienen, volop aanwezig is. In onze eigen Kring hebben wij ons lid W.Kam op de Buiten Parallelweg; hij beschikt over een zeldzame verzameling stenen voorwerpen uit de verschillende perioden van Steentijd. Bij dergelijke mensen kan men om advies, want men kan ervan overtuigd zijn, dat bij mannen als dhr.W.Kam het dienen van de wetenschap primair is.

Wij maken van deze gelegenheid gebruik om het Hoofdbestuur van Brabants Heem, en in het bijzonder het Hoofdbestuurslid Gerrit Beex van ganser harte geluk te wensen met het behaalde resultaat. Het feit, dat zoveel prominenten op het gebied der prehistorie bij de feestelijke slotfase van de "honderdste wetenschappelijk opgegraven grafheuvel in N.Brabant" woensdag 22 mei aanwezig waren, was wel de beste beloning die Gerrit zich kon denken.

Gerrit: ad multos tumulos.

DE CIJNSBOEKEN DER HEERLIJKHEID HELMOND

Tijdens de tentoonstelling van archivalia in 1955, ter gelegenheid van de openstelling van Kasteel-Raadhuis trokken vooral de oude cijnsboeken de belangstelling. Zeer beknopt willen wij hier iets zeggen over de cijnsen n.l.

- 1) wat was een heerlijke cijns ?
- 2) hoe zijn de heerlijke cijnsen een de heren van Helmond gekomen ?
- 3) hoe kunnen cijnsen teniet gaan ?

Wat was een heerlijke cijns ?

Een heerlijke cijns is een jaarlijkse rente in geld of in naturalia als altdurend pachtgeld voor afgestane grond.

Wanneer in vroeger tijden een vorst grond uitgaf die niet tot bijzondere heerlijkheden behoorde moest hij, die de grond ontving daarvoor jaarlijks een rente betalen. Deze kon bestaan uit een som gelds of naturalia (graan, vruchten, hoenders enz.) Oorspronkelijk bleef de eigendom geheel bij de uitgever van het goed. Daartegenover stond een zelfstandig recht van de cijnsman n.l. het goed te mogen bezitten erfelijk en eeuwelijk. De cijnsman kon dus het goed zo maar niet naar eigen goedvinden vervreemden. Later is het recht van de cijnsman (die in de loop der tijden het uitgegeven goed als volledig eigendom ging beschouwen) ruimer geworden en kon hij het goed wanneer hij dit wilde verkopen. De cijns bleef echter op de grond rusten en de nieuwe eigenaar moest deze ook aan de Heer blijven betalen. Ook kon de cijns in verhouding tot het bezwaarde goed zeer laag was nimmer verhoogd worden.

Hoe zijn de heerlijke cijnsen aan de heeren van Helmond gekomen ?

Dit kunnen wij lezen in de oorkonde van 5 juli 1314, waarbij Jan Berthout, heer van Berlaer met Jan III Hertog van Brabant zijn bezittingen te Lier ruilt tegen de Heerlijkheid Helmond. De cijnsen die door de Hertogin Helmond en in verschillende dorpen in Peelland, (o.a. St.Oedenrode, Leende, Son, Lieshout, Stiphout, Aarle-Rixtel, Bakel, Deurne, Vlierden, Lierop, Someren, Nuenen, Tongelre enz.) geheven werden kwamen toen aan van Berlaer en de opvolgende Heeren van Helmond. De cijnsen werden geïnd door de rentmeesters der Heerlijkheid en genoteerd in de z.g. cijnsboeken. Jaarlijks deed de rentmeester rekening en verantwoording aan zijn Heer. In totaal zijn nog een 50-tal cijnsboeken aanwezig.

Hoe kunnen cijnsen teniet gaan.?

Heerlijke cijnsen konden in vroeger tijden niet worden afgelost; de rechten van de Heer waren, zoals wij reeds zagen, eeuwig. Later is hierin verandering gekomen en kon de schuldenaar die zich van een jaarlijkse

betaling wilde bevrijden ineens een bedrag betalen dat enige malen groter was dan het bedrag der rente. Dit bedrag varieerde van 10 tot 30 maal het jaarlijks te betalen bedrag. (10e penning, 20e penning enz.)

Door het teniet gaan van de cijns was de band tussen cijnsheffer en cijnsman verbroken.

Oók een koude mei in 1724. (L'Histoire se repète)

In het gemeente-archief is een lijst aanwezig bevattende ongeveer 50 namen van personen die in mei 1724 wegens zware vorst grote schade leden aan hun gewassen. De lijst is waarschijnlijk samengesteld om de getroffenen vermindering van belasting te verlenen. Het opschrift der lijst luidt:

"Lijst van de schade tusschen s'nagts 17 en 18 mei
"1724 door een extra ordinaire vorst en quade ne-
"vel aan boomgewassen- vlas en de erwten veroor-
"saeckt onder de jurisdictie der Stadt Helmond.
"sijnde deselve als volgt.

Hierna werden de namen genoemd der getroffenen.

EXCURSIES

Wij zullen onze leden memedeling doen van de excursies die ons bestuur voornemens is dit jaar te organiseren.

NIEUWE LEDEN

De heer K.Raaymakers Aarle-Rixtelseweg 55
Helmond
